

Nr 39.

Andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande över motioner dels om användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och dels angående vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 334 har herr *Andersson* i Björkäng *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ålägga de statliga upphandlingsmyndigheterna att inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar, under förutsättning att kostnaden icke överstiger motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet importerat bränsle, samt att därvid i första rummet anbud infordras under hand från producenter eller försäljningsorganisationer, som äro bildade av producenter.

Därjämte har i en likaledes inom andra kammaren väckt motion nr 411 herr *Persson* i Norrby *m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte besluta att anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående vidgad användning av inhemskt vedbränsle för att såmedelst stärka vår handelsbalans och gynnsamt påverka avkastningen från landets skogar och att i avvaktan härpå försök i praktisk drift omedelbart igångsättes med flisstoker, samt att riksdagen måtte anvisa härför erforderliga medel.

Utskottet har upptagit motionerna till gemensam behandling.

De båda motionerna ha samma syfte. I motion nr 334 förutsättes, att de statliga upphandlingsorganen skola åläggas att för statens stationära värmeanläggningar inköpa vedbränsle. I motion nr 411 åsyftas icke några omedelbara åtgärder utan en skyndsamt utredning av användningen av vedbränsle. För att ernå detta syfte, vars förverkligande anses kunna stärka landets handelsbalans och gynnsamt påverka avkastningen av landets skogar, räknar man med att vissa anvisningar skola utfärdas till allmänna inrättningar och industrier samt att statliga premier skola utgå till förbrukare av vedbränsle. För stödjande av vedproduktionen ifrågasättes, att en viss statssubventionering kommer till stånd, särskilt i fråga om avsidens belägna avverkningar.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från domänstyrelsen, bränslekommissionen (BK), skogsstyrelsen och Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) samt berett Sveriges skogsägareföreningars riksförbund tillfälle att inkomma med yttranden.

Första kammarens allmänna beredningsutskott, till vilket med motion nr 411 likalydande motion hänvisats, har inhämtat yttrande från byggnadsstyrelsen och berett Svenska ångpanneföreningars centralorganisation tillfälle att inkomma med yttrande. Av dessa yttranden har utskottet tagit del.

Domänstyrelsen anför i huvudsak följande:

Uppslaget att i statens stationära värmeanläggningar använda vedbränsle är värt allt beaktande med hänsyn till den betydelse åtgärden kan få för ungskogsbeståndens rationella vård. Det förutsätter dock, att vedeldningsproblemet är ett fristående spørsmål, vilket sålunda icke skall ses i samband med andra med virkesförsörjningen sammanhängande frågor, samt att de med vedeldningen sammanhängande spörsmålen äro tillfredsställande utredda. Styrelsen erinrar om att till vedbränsle bör som regel utnyttjas endast sådana virkeskvalitéer och dimensioner, som icke kunna finna användning i industrien och förädlas till högvärdigare produkter. Gränsen mellan de två berörda sortimenten — vedbränsle och massaved — är emellertid icke fast utan växlar med konjunkturerna samt med tillgång och efterfrågan. Styrelsen erinrar om att frågan om klenvirkets nyttiggörande skall upptagas till granskning i samband med den utredning, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 januari 1950 f. n. pågår rörande möjligheterna att bättre utnyttja landets skogliga tillgångar och därmed främja exporten av skogsprodukter.

Vad angår motion nr 411 förordar styrelsen, att den begärda utredningen kommer till stånd. Styrelsen erinrar om att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 juli 1945 uppdragit dels åt statens skogsforskningsinstitut att verkställa utredning om den framtida tillgången på klenvirke och dettas avsättning inom olika användningsområden ävensom rörande framställningskostnader för olika småvirkessortiment för vissa avsättningslägen vid iakttagande av utdrivningsteknikens senaste rön, dels åt IVA och tekniska högskolan att i samråd utforska möjligheterna till en förbättring av värmepannor för ved. Sistnämnda utredning har slutförts under år 1949. Skogsforskningsinstitutet, som i fråga om framställningskostnader och gränsdimensioner för småvirke framlagt utredning, väntas inom den närmaste tiden ha slutfört sitt uppdrag. Styrelsen finner det angeläget, att dessa utredningar snarast kunna slutföras, så att resultaten kunna bli tillgängliga för de sakkunniga, som ha att utreda frågan om möjligheterna att bättre utnyttja landets skogliga tillgångar. I den mån ytterligare utredningar kunna bli erforderliga för bedömandet av vedeldningsfrågan i ett större sammanhang, torde de komma att utföras av nämnda sakkunniga.

BK anser, att man vid jämförelse mellan de olika bränsleslagen icke blott skall taga hänsyn till den värmemängd, som i resp. pannanläggningar kan tillgodogöras, utan även till andra för värmeeconomien viktiga faktorer. I motion nr 334 beaktas blott inköpskostnaden för bränslet. Värme-

hållningen i en byggnad eller annan anläggning är emellertid icke begränsad till enbart denna kostnad. Olika bränslen kräva olika hanteringskostnader både i fråga om det egentliga eldningsarbetet och transportarbetet från upplag till pannrum. Man måste även taga hänsyn till kostnaderna för underhåll av värmeanläggningen, förvaring och framtransport av de olika bränslena. Vedbränsle fordrar större lagringsutrymmen, vilket gör intransporten till pannrum mera tidsödande än vid andra bränslen. En viss merkostnad uppstår sålunda vid vedeldning i jämförelse med eldning med kol eller koks. Medelvärdet av denna ökade kostnad har beräknats utgöra 50 öre för lm^3 . Enligt BK torde det dessutom bli nödvändigt att fastställa enhetliga normer för de jämförelsetal för värmevärdet mellan ved och importbränslen, som de upphandlande myndigheterna skola använda vid anbudsprövning. BK framlägger en tabell med vissa omräkningstal, som använts under kristiden.

BK föreslår, att skyldighet att vid upphandling av bränsle undersöka möjligheten att använda ved skall föreligga endast vid anläggningar med årsförbrukning, överstigande 300 ton kol eller koks, motsvarande $1\,800\ \text{lm}^3$ ved per år, därvid förbrukningssiffran bör gälla anläggningens huvudcentral. De kategorier statliga anläggningar, som genom en sådan uppdelning komme att bli undantagna, bleve i stort sett huvuddelen av post-, tull- och telegrafverkets anläggningar samt järnvägens stationshus. De anläggningar, där föreslagen skyldighet skulle föreligga, bleve huvudsakligen centralfängelser, sinnessjukhus, de militära etablissemangen och större ämbetsbyggnader. Med hänsyn till de stora transportkostnaderna för ved till Stockholm och Göteborg borde anläggningar i nämnda städer frias från nämnda skyldighet.

Förslaget att anbud på ved i första hand skall under hand infordras från sammanslutningar av skogsägare är enligt BK principiellt förkastligt. Upphandlingsförfordningens bestämmelser synas böra strikt följas, så att genom annons tillkännages upphandling av angiven kvantitet importbränslen, alternativt motsvarande mängd vedbränsle (skogsved och sågverksavfall såsom ribb- och bakved eller spån). Endast på detta sätt kan den konkurrens komma till stånd, som, trots önskemålet att få användning för vedbränslet, måste anses som den enda säkra grund, varpå en varaktig avvägning mellan de olika bränslenas användningsområden bör och kan byggas.

BK anför, att den icke har något att erinra emot bifall till i motion nr 334 framlagt förslag i den omfattning, BK i sitt yttrande angett.

Vad angår motion nr 411 erinrar BK, liksom domänstyrelsen, om den utredning, som nyligen igångsatts rörande möjligheterna att bättre utnyttja landets skogliga tillgångar och anser det lämpligt, att de sakkunniga få avgöra i vilken form och i vilken utsträckning ytterligare försök med flis-

stoker äro lämpliga eller önskvärda utöver dem, som redan verkställt och finnas redovisade i IVA:s meddelande nr 17/1949.

Skogsstyrelsen erinrar om sitt yttrande i november 1949 till chefen för jordbruksdepartementet över en framställning från Sveriges skogsägareföreningars riksförbund angående anstalter för främjande av vedeldning. Styrelsen hade däri såsom ett lämpligt medel att upphjälpa ved- och klenvirkesavsättningen rekommenderat en intensifierad forskning, ökade anslag till skogsvägar och ett återupptagande av den vedeldningsrådgivning, som meddelades under krigstidens avspärning. Styrelsen anser de skäl, som anförts i motion nr 334, väl grundade icke minst ur skogsvårdens synpunkt samt tillstyrker, att åtgärder vidtagas i motionens syfte, detta så mycket mera som förslaget genomförande icke kräver subventioner i form av fördyrad statlig upphandling. Styrelsen förutsätter, att skogsägarnas ekonomiska organisationer skola målmedvetet biträda med organiserandet av uppgörelser, leveranser och anskaffning.

Styrelsen avstyrker den i motion nr 411 begärda utredningen. De åtgärder, som avse ökade avsättningsmöjligheter för ved, beröra ekonomiska förhållanden av sådan komplicerad art, att brännvedsavsättningen icke kan bedömas som en helt fristående angelägenhet. Styrelsen erinrar om de utredningar, som domänstyrelsen berört i sitt yttrande, och det utredningsarbete, som kommer att utföras av den kommitté, som i början av innevarande år tillsatts. Motionen bör enligt styrelsens mening överlämnas till nämnda kommitté.

IVA anser, att man vid de statliga stationära värmeanläggningarna bör använda det bränsle, som ställer sig ekonomiskt fördelaktigast. De statliga upphandlingsorganen böra ej åläggas att inköpa vedbränsle, utan det bör ankomma på intressenterna för vedbränsle att, där det ställer sig gynnsamt att använda dylikt bränsle, sprida upplysning därom. De försäljningsorganisationer, som kunna förmodas ge de gynnsammaste villkoren, böra i första hand tillfrågas.

I fråga om motion nr 411 erinrar IVA om att ett betydande utredningsmaterial med uppgifter av skoglig, teknisk och ekonomisk art redan föreligger, varför den nu föreslagna utredningen synes böra begränsas till frågan om det av ekonomiskt-politiska eller av beredskapspolitiska grunder finnes anledning för samhället att i större eller mindre omfattning lämna ekonomiskt stöd för användning av klenvirke som bränsle.

IVA har icke något att erinra mot att prov med flisstokereldning företagas, enär av den utredning, som redan företagits, synes framgå, att eldning med flisstoker möjligen kan vara lönsam under vissa förhållanden.

Skogsägareföreningarnas riksförbund framhåller, att en alltmer tilltagande import av fossila bränslen kommer att medföra svårigheter för den nödvändiga avsättningen av inhemskt vedbränsle. Situationen blir ytter-

ligare försämrade av att användningen av såväl skogs- som ribbkol vid järnbruken fortlöpande minskar på grund av övergång till koks- och elkraft. Härtill kommer, att massaindustrierna visa benägenhet att höja minimidimensionerna för massaved, varigenom större kvantiteter undermåligt virke måste huggas upp till brännved eller lämnas kvar i skogen. En sådan utveckling försvårar strävandena till en ökad produktion i landets skogar. Statens intresse för ett mera rationellt tillvaratagande av klenvirket har manifesterats i den nyligen tillsatta kommittén för utredning rörande råvarutillgångar m. m. för södra Sveriges skogsindustrier. En ökad vedeldning är också av större betydelse för södra och mellersta delarna av landet än för Norrland, där klenvirkets avsättning beror på möjligheterna att använda det som råvara inom massa- och wallboardindustrierna. Inom kustområdena och i övrigt nära större konsumtionsorter innebär dock en ökad vedeldning även i Norrland bättre förutsättningar för rationell skogsvård. Även om arbetskraftsproblemet i dagens läge inom skogsbruket i stora delar av landet icke påkallar åtgärder för en jämn sysselsättning, är det ett skogsbrukets eget intresse på längre sikt att arbetskraften kan hållas kvar.

Användningen av vedbränsle i statliga anläggningar skulle utgöra ett verksamt stöd för klenvirkets avsättning. Hanteringskostnader för ved m. m. försvåra konkurrensmöjligheterna med det fossila bränslet vid mindre anläggningar, men dessa kunna i stället förses med ved till relativt lägre transportkostnader. Skyldighet att använda ved bör därför icke göras beroende av anläggningarnas storleksordning. Vedanskaffning bör ske genom anbud under hand från producenter eller försäljningsorganisationer.

För jämförelse med priserna å fossila bränslen torde böra fastställas av BK förordade omräkningstal. Om avdraget för hanteringskostnader m. m. genomgående sättes till 50 öre per m³t, bör prisjämförelsen i övrigt kunna ske med utgångspunkt från de vid anläggningen använda priser på fossilt bränsle, vilka vid anbudstillfället äro gällande. Som gällande pris anser förbundet icke böra sättas det lägsta pris, som kan förekomma för viss sorts bränsle, utan ett medelpris på marknaden vid anbudstillfället för resp. fossila bränslen. En samtidig anbudsinfordran på fossila bränslen kan enligt förbundet befaras medföra en sådan skärpning från kolhandelns sida av konkurrensen med veden, som icke kan anses förenlig med statens stöd i vedfrågan.

Förbundet framhåller vidare, att de nuvarande dryga biltransportkostnaderna för veden i sin mån försvåra vedens konkurrenskraft. Det vore då i och för sig rimligt, om restitution av bensinskatt kunde medgivas vid vedtransporter över huvud taget. Då detta av tekniska skäl icke låter sig göra, ifrågasätter förbundet om icke hänsyn till denna fördyring av vedtransporterna kunde tagas i så måtto, att vid upphandling av ved för statens

m. fl. anläggningar generellt beräknades en viss sådan restitution, förslagsvis 50 öre per m³t, svarande mot den beräknade ökade hanteringskostnaden för ved. Någon annan stödform anser sig förbundet f. n. icke böra ifrågasätta.

Förbundet påpekar, att det gängse sortimentet meterved är onödigt arbetsdrygt både i fråga om huggning och körning, och anser, att fliseldning kan medföra många fördelar för både producenter och konsumenter. Praktiska prov böra utan dröjsmål komma till stånd. För det fall att fliseldning icke kan ifrågakomma, är det angeläget, att för vedeldning lämpligare värmepannor kunna erhållas.

Byggnadsstyrelsen anför, att de i motion nr 334 föreslagna bestämmelserna om upphandling av vedbränsle för statens stationära värmeanläggningar synas i stort sett ha samma syfte som föreskrifterna i kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 394) angående upphandling av inhemskt bränsle för nu angivna anläggningar, vilken författning upphört att gälla den 30 juni 1940. Om bestämmelser med det i motionen avsedda syftet anses böra komma till stånd, förordar styrelsen, att de utformas efter i huvudsak samma riktlinjer som nämnda kungörelse.

I fråga om motion nr 411 framhåller styrelsen, att det är av vikt, att bättre pannor och eldstadsanordningar för träbränsle kunna tillhandahållas förbrukare. Enär eldning med träflis medelst stoker ger god verkningsgrad och skötseln är bekväm, är det önskvärt, att prov i praktisk drift med flisstokrar företagas.

Svenska ångpanneföreningars centralorganisation anför bl. a.:

Utvecklingen har såväl i fråga om industriens som hushållens bränsleförbrukning kännetecknats av övergång från inhemska bränslen, i första hand ved, till importbränslen. Erfarenheten ger vid handen, att priset är avgörande för industriens val av bränsle, under det att bekvämligheten ofta blir den avgörande faktorn vid val av hushållsbränsle. Göres en ekonomisk jämförelse mellan olika bränslen i fråga om kostnaderna för bränslets inköp, transport och hantering på användningsplatsen samt i fråga om den olika verkningsgrad, varmed bränsle kan nyttiggöras i värmeanläggningar, finner man, att ved och torv i alla avseenden äro underlägsna stenkol, koks och olja.

Vid övergång till inhemska bränslen måste den stora massan av värmeanläggningar ombyggas eller ändras. Svårigheter möta vid lagring av det skrymmande vedbränslet, och distributionen är dyrbar och besvärlig. Övergång till fliseldning, som kan betraktas som en i vissa fall lämplig och rationaliserad form för vedeldning, minskar icke de med bränslets transport, distribution och lagring förenade svårigheterna. Avfalls- och gallringsvirket erbjuder problem, som väl äro förtjänta av att utredas och

lösas, när sådant virke innebär ett stort tillskott till landets bränsleförsörjning.

Vid yttrandet har fogats en jämförande sammanställning av bränslebalansen åren 1939 och 1950. Av importbränslenas sammanlagda bränslevärde framgår, att det icke är tänkbart att under normala tider göra sig oberoende av importbränslen genom andra inhemska energikällor än sådana, som kunna stå till buds i en högst avsevärd omfattning. Den totala förbrukningen av importbränslen, omräknad till ekvivalent mängd stenkol, motsvarade år 1949 ca 12 miljoner ton stenkol eller omräknad till ved ca 72 miljoner m³ travat mått. Det är otänkbart, att skogen skulle under normala tider kunna ge ens tillnärmelsevis sådana bränslemängder.

Utskottet. Det är enligt utskottets mening ett i många hänseenden betydelsefullt problem, som i motionerna beröres. Det är utan tvivel viktigt ur skogsvårdssynpunkt, att skogarna gallras och rensas, och skogsägarna skulle säkerligen stimuleras till dylik gallring, om avfalls- och gallringsvirke vunne efterfrågan som bränsle eller som råvara av industrien. Dylika gallringar kunna också bidra till en jämnare sysselsättning i skogarna.

Utskottet skulle därför icke haft något att invända mot en utredning av hithörande spörsmål, om icke dylik utredning redan vore igångsatt genom de i februari i år tillsatta sakkunniga, vilkas uppgift är att utreda och med intressenter förhandla om möjligheterna att bättre utnyttja landets skogliga tillgångar och därmed främja exporten av skogsprodukter. Denna utredning bör visserligen enligt givna direktiv huvudsakligen beröra produktionsförhållandena i de södra delarna av landet, men utskottet förutsätter, att de förslag, som av utredningen kunna komma att framläggas beträffande klenvirkets användning, i stort bära kunna vara tillämpliga för landet i dess helhet. I vart fall synes denna utrednings resultat bära avvakta, innan ytterligare utredning igångsättes. Under sådana omständigheter kan utskottet icke finna, att någon utredning därutöver för närvarande är påkallad.

I motion nr 334 yrkas åläggande för de statliga upphandlingsmyndigheterna att inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar under förutsättning, att kostnaden icke överstiger motsvarande kostnad för en med hänsyn till utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet importerat bränsle. Givetvis måste i kostnaderna inräknas alla de utgifter, som användandet av det ena eller andra slaget av bränsle kan föra med sig. Sålunda bör icke endast priset för själva bränslet utan jämväl transportkostnader, kostnader för värmeanläggningarnas skötsel och annat dylikt inräknas, varjämte hänsyn bör tagas till eventuellt ökad otrevnad, som användandet av visst slags bränsle kan medföra. Givetvis

böra även amorteringskostnader vid omändring av värmeanläggningen vid övergång från ett slags bränsle till ett annat medräknas. Sker så, kan emellertid utskottet icke finna annat än att det inhemska vedbränslet bör inköpas och komma till användning i de fall, då detta ställer sig lika billigt eller billigare än inköp av importerat bränsle. Något särskilt åläggande till de statliga myndigheterna kan därför icke vara erforderligt, utan motionens syfte bör nås genom att gällande upphandlingsbestämmelser följas, vilket utskottet förutsätter sker och även framdeles kommer att ske. Att i skrivelse begära ett särskilt åläggande för vederbörande synes utskottet innebära ett misstroende gentemot de statliga upphandlingsmyndigheterna, vilket såvitt utskottet har sig bekant icke är berättigat.

I motionen yrkas även, att anbud i främsta rummet skola infordras under hand från producenter eller försäljningsorganisationer, som äro bildade av producenter. Detta kan utskottet icke tillstyrka. Anbud böra infordras på sådant sätt, att fri konkurrens kan göra sig gällande, vilket i längden torde vara till båtnad för alla parter.

Såsom framgår av vad ovan anförts kan utskottet alltså ej heller tillstyrka bifall till denna motion utan får hemställa,

att motionerna II:334 och II:411 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 maj 1950.

På utskottets vägnar:

SVEN GUSTAFSON

Närvarande: herrar Gustafson i Göteborg, Nordkvist, Ekdahl*, Pettersson i Ersbacken, fröken Öberg, herrar Christenson i Malmö*, Ohlsson i Kastlösa, Brandt, Forsberg, Wedén, fröken Nygren, herrar Jönsson i Rossbol, Nilsson i Svalöv*, Edberg*, Kärrlander*, Netzén, Adolfsson, Nyberg, Bengtsson och Braconier*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Gustafson* i Göteborg, *Nordkvist*, *Pettersson* i Ersbacken, *Wedén*, *Jönsson* i Rossbol, *Nilsson* i Svalöv, *Adolfsson*, *Nyberg* och *Braconier*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Det är — — — i skogarna.

Utskottet skulle — — — av skogsprodukter. Denna utredning bör visserligen enligt givna direktiv huvudsakligen beröra produktionsförhållandena

i de södra delarna av landet, men då i direktiven jämväl anges, att utredningen skall avse »landets skogliga tillgångar», förutsätter utskottet, att utredningen kommer att omfatta även de norrländska produktionsproblemen i berörda avseende.

I motion nr 334 yrkas åläggande för de statliga upphandlingsmyndigheterna att inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar under förutsättning att kostnaden icke överstiger motsvarande kostnad för en med hänsyn till utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet importerat bränsle, samt att därvid i första rummet anbud infordras under hand från producenter eller försäljningsorganisationer, som äro bildade av dessa. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att motionens yrkande i förenämnda avseende helt överensstämmer med den upphandlingsförordning, som gällde beträffande de statliga anläggningarnas inköp av bränsle under åren 1934—1940 (S.F.S. 394/1934). Under denna tid tillämpades sålunda bestämmelser i enlighet med motionens yrkande. Utskottet kan emellertid icke förorda den av motionärerna föreslagna begränsningen av anbudsförfarandet utan anser, att anbud böra infordras på sådant sätt, att fri konkurrens kan göra sig gällande.

Vid jämförelse mellan olika bränslen måste givetvis i kostnaderna inräknas alla de utgifter, som användandet av det ena eller andra slaget av bränsle kan föra med sig. Därjämte anser utskottet att i avvaktan på ovan nämnda utrednings resultat mera kostnadskrävande omändringsarbeten för övergång till vedeldning böra undvikas. Visserligen synas de nuvarande upphandlingsbestämmelserna inrymma möjligheter till vedeldning under dessa betingelser, men utskottet anser det dock vara av sådan vikt, att klenvirket i möjligaste mån kommer till användning, att vederbörande upphandlingsorgan genom Kungl. Maj:ts försorg böra få sin särskilda uppmärksamhet riktad på denna fråga. I första hand gäller givetvis detta större uppvärmningsanläggningar.

Men hänvisning till vad ovan anförts får utskottet alltså hemställa,

1) att motion II: 411 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda;

2) att andra kammaren i anledning av motion II: 334 för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller angelägenheten av att de statliga upphandlingsmyndigheterna måtte, där så kan ske, inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar, särskilt i vad angår större sådana, under förutsättning att samtliga kostnader för eldning med sådant bränsle icke överstiga motsvarande kostnader vid användning av importerat bränsle.
